

ISSN 0353-9008
ISSN (Online) 2683-5797

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКУ КУЛТУРУ

ГЛАСНИК

БАШТИНА

ВОЛУМЕН 35 • СВЕСКА 67

ПРИШТИНА - ЛЕПОСАВИЊ
2025.

САДРЖАЈ

ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

Јована С. Јовановић, <i>Из морфосинтаксе косовскометохијских јовора косовско-ресавској њија</i>	15
Јована Н. Антонијевић, <i>Војна лексика и терминологија у крајујевачком издању Новина српских</i>	29
Ксенија В. Миловановић, <i>Исаијино виђење у српском јрејису с јочейка XVI века из збирке манастира Дечани</i>	39
Слађана В. Алексић, Јасна Љ. Парлић Божовић, <i>Символика хришћанских јразника у делу Ф. М. Досјојевској</i>	47
Марија М. Шљукић, <i>Предсјава урбаног јросјора у Дошљацима Милујина Ускоковића</i>	61
Ана М. Мумовић, <i>Злајни јресек или исјод црће за вредновање (Есјейшка јравославне духовносји Александра Десјојовића)</i>	75

ИСТОРИЈА

Урош С. Шешум, <i>Сјварање срјске њајне самоодбрамбене орјанизације у Метохији и на Косову 1904–1905.</i>	93
Вукашин Д. Дедовић, <i>Ослобођење Плава, Гусиња и Рожаја 1912. јодине</i>	109
Далибор З. Велојић, Сава Д. Ђурђевић, <i>Акјивносј Минисјарсјва јрјовине и снабдевања у јдојраничном јромейу са Алданијом 1945–1946.</i>	125
Предраг Р. Терзић, Јован Д. Симијановић, <i>Теорија у јракси: Слободан Јовановић као сведок свој јолијичкој деловања</i>	137

Милош Д. Тимотијевић, <i>Управљање истином: цензура медија о демонстрацијама у САП Косово 1981. године</i>	157
--	-----

ИСТОРИЈА УМЕТНОСТИ

Горан М. Јанићијевић, <i>Контекстуализација фрајмената зидног сликарства из 1654. у католикону Светиој Николаја Чудотворца манастира Буково код Непојина (Епархија тимочка) (Поводом 190 година од обнове манастирске киновије)</i>	173
Зоран М. Јовановић, <i>О Косовској Митровици у Другом светском рату и католичкој жуји Св. Миховила Арканђела на основу извештаја од априла 1942. године</i>	195
Звездана М. Елезовић, Митар С. Гаљак, <i>Српски уметници на првим Пролетним салонима Косова седамдесетих година XX века</i>	207
Ања З. Лазаревић Коцић, Невена Ј. Вујошевић, <i>Репериторијација формула прошлости: П Сиро Исидоре Жебељан у историчком и теоријско-аналитичком тумачењу</i>	215

ЕТНОЛОГИЈА И ЕТНОМУЗИКОЛОГИЈА

Александар С. Павловић, <i>Дрворезни надродни крстови код Срба на подручју општинe Лейосавић – дар покојнику за четрдесетодневни помен</i>	231
Биљана М. Анђелковић, <i>Одрживост обичаја кроз религијску мобилизацију локалне заједнице: пример прилањања райарских свећа манастиру Троноша</i>	253
Верица Р. Грбовић, <i>Славски обичаји и песме у селу Граничане на Косову и Мейохији</i>	277
Тамара Д. Јернић, <i>Национална култура у песми и игри: функције музичког фолклора у раној васпитно-образовној пракси</i>	293

КУЛТУРОЛОГИЈА

Ивана М. Раловић, Невена С. Петковић, <i>Екранизација сећања на дане дејинства: Мейохија као иградом</i>	309
--	-----

- Оливер М. Томић, Ненад Н. Перић, *Умешности и шабу*
– пресек кроз историју и комуникација са друштвом 327

ПРАВО И ПОЛИТИКОЛОГИЈА

- Марина Д. Мијатовић, Игор Љ. Недељковић, *Родна њерсијективна
уставнојравне заштити интјерно раселених лица са Косова и Метихије* 341
- Петар М. Матић, Марко Р. Мијатовић,
Локални избори у ојштини Лейосавић од 1992. до 2024. године 355
- Вања Н. Глишин, Љубиша М. Деспотовић, *(Гео)полиитички аспекти положеја
Републике Српске – њридесет година Дејтонској мировној сјоразума* 379

ПСИХОЛОГИЈА, ПЕДАГОГИЈА, ФИЛОЗОФИЈА

- Кристина М. Ранђеловић, Душан Ј. Ранђеловић,
*Асертивности и самооштовање као ѡредиктјори нејативној
афективној сјајуса код адолесценатија: улога ѡла и месја сјановања
– Београд и Косовска Митровица* 397
- Невена Б. Нешић, *Присјуй заснован на сјособностима (СА)
у инклузивном образовању: интјерација фактјора култјуре у образовање
лица са сметњама у развоју и инвалидитјетом* 411
- Милена М. Видосављевић, Александра Ј. Брајовић,
Примена вештачке интјелгенције у настјави језика 429
- Владана З. Мијаиловић, *Дојриноси Михаила Пејровића
филозофији феноменолошких идеја (у ѡређењу са њеним
најјознајијим ѡредстјавником Едмундом Хусерлом)* 439

ПРИКАЗИ

- Маша Љ. Петровић, *Мозаички одјеци фолклорној и митјској:
савремена српска ѡезија и драма у ојлегалу ѡрадиције (Бошко Сувајдић.
Семе божанској орача. Фолклорни и митјски обрасци у савременој српској
ѡезији и драми. Нови Сад: Прометеј, 2025, 372 стр.)* 457
- Јована Б. Сувајдић, *„Долазници“, они који остијају – најновији број Стремљења
(Стремљења: часопис за књижевности, умешности и култјуру, год. LXV, бр. 1–2,
Приштина – Косовска Митровица: Панорама–Јединство, 2025, 320 стр.)* 463

Драгана М. Милић, *Господар сарске облас̄и као њриложник и књиџор
свејоџорских манас̄иџира* (Гојко Суботић, џеромонах Јустин Симонопетриг.
Јован Уљеша: *Хрис̄иољубиви Дес̄оџи Сера: (1365–1371)*. Света Гора:
Светогорска библиотека манастира Симонопетре, 2024, 126 стр.) 471

Рецензенти овог броја 477

МОЗАИЧКИ ОДЈЕЦИ ФОЛКЛОРНОГ И МИТСКОГ: САВРЕМЕНА СРПСКА ПОЕЗИЈА И ДРАМА У ОГЛЕДАЛУ ТРАДИЦИЈЕ*

(Бошко Сувајџић. *Семе божанској орача. Фолклорни и митски обрасци у савременој српској поезији и драми*. Нови Сад: Прометеј, 2025, 372 стр.)

Истраживачки задатак који пред себе поставља Бошко Сувајџић у научној монографији звучног наслова *Семе божанској орача. Фолклорни и митски обрасци у савременој српској поезији и драми* јесте интердисциплинарна и херменеутички осавременељена анализа митских и фолклорних образаца у савременој српској поезији и драми. Како и сâм истиче у Уводу, његова основна стремљења концентрисана у петнаест поглавља, од којих су поједина била раније објављивана у другим публикацијама и нешто измењеном облику, подразумевају праћење митских, фолклорних и митопоетских знакова који пулсирају у књижевности 20. и 21. века, у њеним стварацима, читаоцима и тумачима. Аутор темељно истражује комплексна метатекстуална питања која сугеришу специфичност усмене књижевности, посебност контекста настајања, мењања и трајања, особеност пријема дела код читалачке публике, феномен ауторства и друге широко постављене културолошке аспекте и настоји да пружи одговоре на који начин су она инкорпорирана у савремену лирску и драмску продукцију. Стога је његова књига теоријски и критички изузетно апаратна, будући да у темељан аналитичко-синтетички приступ књижевном делу интегрисхе увиде и достигнућа литографије, етнолингвистике, теорије комуникације, информатике, семиотике, структуралне антропологије, антрополошке фолклористике, дискурсне лингвистике и студија културе.

Монографију отвара поглавље „Семе божанског орача“, које је посвећено изучавању односа поезије Јована Дучића и народне књижевности. Скицирајући критичарске ставове о овом песнику, те ослањајући се на ставове Анице Савић Ребац и Славка Леовца о Дучићевој привржености народној души и синтези хеленске и српске духовности у његовом песништву, аутор износи интерпретативно провокативну премису да је песник из родног Требиња понео не само дух и дах Медитерана, о чему је и раније много писано, већ да је понео устаничку епiku, језик и метрику,

* Приказ је написан у оквиру научноистраживачког рада НИО по Уговору склопљеном са Министарством науке, технолошког развоја и иновација РС број 451-03-136/2025-03 од 27. 1. 2025. године.

епско наслеђе и класичан израз усмене песме. На тој премиси темељи читаву студију, акрибично наводећи и интерпретирајући стихове из ране и позне поезије, стихове који је поткрепљују и откривају да су расејани трагови митолошке традиције у тесној вези са метафизичком димензијом Дучићевог опуса, са мотивима, симболима и феноменима сејача, кружног кретања, месеца и жене обучене у небеска тела.

Наредни текст реконструира митске обрасце у поезији Васка Попе, запретење у његовој поетичкој окренутости феномену игре и игривости језичког загонетања. Мотивишући се крилатицом Мирче Елијаде у вези са незауостављивом снагом магијско-религиозних средстава језика, Сувајдић интерпретира Попине песничке слике у светлу фразеологизама, исказа и слика из народне поезије. Пратећи Попино поетичко и песничко стасавање, он хронолошки бележи развој магијске језичке функције у Попиним стиховима и песничким сликама, издвајајући синкретизам као поступак који је заједнички овом песнику, фолклорним врстама и архајској религијској матрици. Потцртава да је декодирање митских образаца у тумачењу сложен и слојевит процес управо због дубине прожимања архетипских слика и митско-етнографског подтекста са урбаним и колоквијалним језичким изразом. Сумирајући критичке оцене песникових савременика и интерпретативне плодове нових читања његових песничких збирки, у књизи се успоставља чврста контекстуализација сликовног одраза и симболичког лика усмене традиције.

Наредно поглавље посвећено је питањима интегралности поезије и поетике Мирослава Антића и заступљености митолошких образаца и рефлекса у његовом песништву. Оно је подједнако интерпретативни простор тужног детињства, сазревања, љубави, корена, идентитета и мита о птици, наткрињених огчињеношћу летом галеба Џонатана Ливингстона, али и својеврстан ауторов омаж Драшку Ређецу, прецизније – његовим биографским записима и тумачењима Антићеве поезије. Аутор посвећено прибегава тражењу песникових веза са усменом традицијом у честим необичним обртима, бајковитим расплетима и фантастичним песничким сликама, препознајући њихов врхунац у лабудовој „Бесмртној песми“, у којој се аутентично и убедљиво спознаје поимање живота као бајке.

Потом, Сувајдић продире у херметични поетички свет и урбани хронотоп Новице Тадића, трагајући за митским и фолклорним обрасцима у његовој поезији. Маширањем града као архетипа светске књижевне, културне и религијске баштине, он оцртава тематско-мотивски и есхатолошки лук Тадићеве поезије, који се протеже од гротескног демонског бестијаријума до изласка из града, поезије и живота. Аутор прати како малобројне аутопоетичке исказе Новице Тадића, тако и разнолике критичке судове о његовој поезији, са намером да у њима пронађе поткрепљење сопствене тезе о граду као демонском простору, који у Тадићевим стиховима јесте изграђен на комплексној митолошкој матрици. Посебну интерпретативну вредност овој студији обезбеђује њена вешто изведена композиција, то јест подељеност на мање целине, којима се поета ситуира у књижевну традицију песника урбанитета, акцентују се семантичке везе градског простора, трансцеденталности, бољег присуства, неукорењености, изгнанства и зла. Прецизним читањем и навођењем стихова указује се на библијске асоцијације, митске стратуме, фолклорно-митолошке, античке, средњовековне и новије књижевноисторијске наслаге.

Са питања присуства фолклорних и митских образаца у песничким сликама градског пејзажа прелази се на унутрашње, емоционалне пејзаже страха и бола, те се проговара о традицијским елементима у збирци сонета *Бол* Мирослава Максимовића. За разлику од претходних текстова у којима су се трагови митског и фолклорног наслеђа изналазили искључиво у тематско-мотивском слоју текста, овде аутор опажа да су ти трагови директно повезани са формом песме, са Максимовићевом одлуком да свој песнички израз боли уобличи сонетски. Такође, текст је специфичан јер у њему Сувајдић чини детаљан преглед фолклорно-митских образаца заступљених у Максимовићевим лексемама и фразеологизмима, ритмичким обрасцима, интонацији, понављањима синтагми, митско-магијским формулама, тематско-мотивским и жанровским паралелама са епским песмама, баладом, причама о животињама, шаљивом причом, легендом и предањима о седам Влашића, тужбалицом... На тај начин он ствара заокружену целину проучавања Максимовићеве лирике, која суптилно подстиче одређена поетичка и стилистичка питања и поставља их пред будуће истраживаче Максимовићевог опуса.

О настанку поезије на међи митске приче и живота аутор пише сагледавајући компаративно поезију Војислава Карановића и Јована Христића, из перспективе митопоетичности и њиховог односа према лику грчког митског путника Одисеја/Уликса. Помним читањем и уочавањем међусобних поетичких особености, сличности и разлика, Б. Сувајдић закључује да обојица врше својеврсно превредновање ове велике митске фигуре, разобличавају је и претварају у рањеног и уморног путника који је изгубио моћ говора, односно у самртника-резонатора поезије, који у последњем часу живота открива да песма сирена одјекује у њему.

Маркантан наслов „Предмети и њихове сенке“ најављује проучавање поезије Саше Радојчића, за коју су бројни критичари сагласни да је сва у релацијама између поезије, филозофије, стварности и уметности. Постављајући, чини се, питање над питањима целокупне студије, може ли се књижевност тумачити дијалектиком и митовима, Сувајдић се бави Радојчићевим митским, филозофским и религиозним понорницама. Стављајући у фокус Радојчићево разумевање Платона, Кјеркегора и Гадамера, он истраживачки темељно тумачи песников уметнички и филозофски говор. Из песме у песму, из збирке у збирку подвлачи филозофске и религиозне наносе у Радојчићевој лирици, те проговара о њиховој функционалности у слојевима значења и преношењу поруке о поезији која у времену и простору бесмисла човеку не дозвољава да потоне. Религиозни лирски проседе своје место проналази и у „Генези једне песме. Молитва Пресветој Богородици *Љевишкој*“, где у духу историчара уметности Сувајдић прегледно износи историјат настанка и опстанка задужбине краља Милутина. Разматра и наводи песме које су инспирисане овом изузетном хришћанском грађевином, а сабране су у *Антологији српске њеолошкој поезије*, приређивача Драгише Божовића, и антологији *Богородица Љевишка у њесмама*, ауторки Радмиле Кнежевић и Леле Марковић. Ипак, када је реч о овој студији стиче се утисак да је њен значај понајвише у личној исповести аутора поводом генезе његове песме „Љевишка“, посвећене професорки Валентини Питулић. У прилогу се налазе и стихови именоване песме, што је карактеристичан поступак аутора, опазив и у другим

његовим научним студијама, поступак који потврђује насушну потребу за кореирањем научног и песничког израза, на обострану корист.

Тај поступак краси и целину о Јефимијином иконопису бола, на чијем завршетку читамо Сувајдићеву песму „Јефимија испишује ’Тугу за младенцем Угљешом’ на двострукој дрвеној иконици дарованој манастиру Хиландару“. Она је аутентични кредо, јер сумира претходно изнете историјске, археографске, теолошке и литерарне увиде аутора у вези са Јефимијиним књижевним дометима, животним околностима, али и интертекстуалним везама њеног стваралаштва са жанром народне тужбалице, клетве и заклетве. Духовна поезија, одређена библијском светом причом, потекла из пера песника Селимира Радуловића, предмет је анализе у десетом поглављу, у којем Сувајдић пише како се Радуловићева поезија креће трајекторијом библијског текста, што је посебно уочљиво у поеми „Седам малих дрхтаја“, чији је пратекст библијска прича о Авраму и Исаку. Ипак, у приступу овој поеми он одлази и корак даље, настојећи да покаже не само повезаност са библијским текстом него и са архетипским обрасцима усмене традицијске културе, какви се срећу у песмама „Бој на Мишару“ и „Кумовање Грчића Манојла“. Без намере да само поброји сличности, већ са тенденцијом да нагласи како Радуловић поступа са одабраним пратекстовима, како их поетички и метафизички разматра и преиспитује.

Текст „Седам лирских интермеца. Лирски усмени обрасци у савременој поезији“ издваја се ширином грађе која је обухваћена и наглашенијом тенденцијом ка сумирању класика српске и јужнословенске књижевности, њихове универзалности и потребе да проникну у тајне људског постојања, природе и свемира. Аутор милицнозно приступа одабраним песмама Васка Попе, Лазе Костића, Милана Ракића, Десанке Максимовић, Милоша Црњанског и Добрише Џесарића, спроводећи версификацијску, стилистичку, тематско-мотивску анализу и закључујући да су за њихову поетику карактеристична осећања лепоте, суштинског смисла, космичког бола и свеопште повезаности појава у свету. Космичким питањима, шифрама и знацима у које је уписан свет и које треба следити, како и прокламује имагинативност поезије Марије Шимоковић, аутор је наклоњен приликом њене анализе. Она открива јединствене и невидљиве шифре песникињиних стихова, чија је провенијенција у тесној вези са сложеним културним матрицама, почев од прве збирке песама *Сам човек*, поеме *Киновар*, до неких новијих остварења, какво је *Само следи знаке*. Сувајдић наглашава историјске и митске цивилизацијске дубине, којима одише Маријина поезија, али не пропушта да помене на који начин их она украја и смешта у тематизацију друштвених околности и аномалија савременог тренутка.

Са тумачења савременог песничког израза аутор се окреће уназад ка фолклорним представама вампира, реалистичкој приповеци „После деведесет година“ Милована Глишића, хорор филму *Лейширица* Ђорђа Кадијевића и драмама *Порфиројенеза* Ђорђа Милосављевића, односно *Сава Савановић – вампирска симфонија* Данице Николић Николић. Посебице је занимљиво да аутор на конкретним примерима демонстрира како једна митска фигура доживљава креативну трансформацију у различитим уметничким жанровима, епохама и правцима. Започето трагање за фолклорним и митским обрасцима у савременој драми наставља се у интерпретацији драме *Кањош Мацедоновић* ауторке Виде Огњеновић и изабраних драма

о кнезу Михаилу Обреновићу. Наводећи цитате из драма, аутор прецизно детектује места на којима у драмском тексту долази до ослањања на формуле и тематско-мотивске регистре усмене књижевности, пружајући иновативно тумачење драмске фабуле и развијајући детаљну анализу карактеризације драмских ликова. Подвлачи да елементи црног хумора, поетика апсурда и преношење времена радње у садашњост нису показатељи порицања мита и фолклора, већ истицање њихове вредности, универзалности и ванвремености. Такође, предочава да се народна мудрост, познавање људске психологије и суочавање колектива са драматичним историјским судбинама рефлектују и у актуелној драмској продукцији.

Богата књижевнотеоријским, књижевноисторијским и подстицајним аналитичким увидима, приказана монографија указује на то да су фолклорни и митски обрасци присутни и делатни у српској поезији и драми друге половине двадесетог и двадесет првог века. Умногome иновативни и делимично провокативни Сувајдићеви закључци о фолклорном и митском завештању и међусобној комуникацији народне и ауторске српске књижевности представљају вредан прилог савременој науци о књижевности, али и намећу теме за даља интертекстуална и компаративна истраживања.

Маша Љ. ПЕТРОВИЋ*

---

* Институт за српску културу Приштина – Лепосавић, ORCID 0009-0009-3446-5467, masapetrovic01084@gmail.com

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

008(497.115)

БАШТИНА : гласник / главни и одговорни уредник
Марија Јефтимијевић Михајловић. - 1991, св. 1- .
- Приштина : Институт за српску културу, Приштина -
Лепосавић, 1991- (Пирот : Pi-Press). - 24 cm

Друго издање на другом медијуму:

Баштина (Online) = ISSN 2683-5797. -

Три пута годишње.

ISSN 0353-9008 = Баштина (Приштина)

COBISS.SR-ID 3404300